

กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่โดยพุทธสันติวิธี*
The Processes for Developing a Livable Urban Community
by Buddhist Peaceful Means

พีรพงศ์ แพทย์พงศ์

Peraphong Pheadphong

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: 6301105087@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน 2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนา 3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่โดยพุทธสันติวิธี เป็นงานวิจัยแบบอริยสัจโมเดลสอดคล้องกับการวิจัยแบบปฏิบัติการ ภายใต้กรอบการดำเนินงานวิจัย 9 ขั้นตอน โดยมีเครื่องมือวิจัยคือการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน โดยแยกออกเป็น 6 กลุ่มประกอบด้วย 1. กลุ่มผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษา ที่วัดใหม่ (ยายแป้น) 2. กลุ่มผู้แทนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 3. กลุ่มผู้แทนหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ 4. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านพระพุทธศาสนา 5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านกระบวนการพัฒนา และ 6. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านชุมชน และนำมาวิเคราะห์ห่อธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) เป็นชุมชนเมืองที่มีความหลากหลายในการดำเนินชีวิต ประกอบกับสังคมในชุมชนเมืองมีความเป็นปัจเจกชน ทำให้เกิดปัญหาที่แต่ละคนรู้จักสิทธิแต่ไม่รู้หน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้ชุมชนเกิด ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการจราจรติดขัดขวางเส้นทางสัญจร ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ปัญหาขาดการเรียนรู้การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ปัญหาการสื่อสารผ่านระบบเสียงตามสาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีผลต่อกระบวนการพัฒนา 2. หลักพุทธธรรม ที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) อันจะส่งผลต่อความสำเร็จในกระบวนการพัฒนาชุมชน ประกอบด้วย โอบอ้อมอารี วชิโรปิยะ สงเคราะห์ชุมชน และวางตนดี เสมอต้นเสมอปลาย 3. กระบวนการพัฒนาชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้น่าอยู่โดยพุทธสันติวิธี มุ่งให้เกิดกระบวนการครอบคลุมการพัฒนา 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ โดยผู้วิจัยค้นพบ PUSH Model 1) Process ขั้นตอน ประกอบด้วย ปลุก ปรับ ชัยบ สลับ ซ้ำๆ และ เสริม 2) Unity ความพร้อมเพียงกัน ความสามัคคีของคนในชุมชน 3) Strength พลังร่วม อันเกิดจากพัฒนาแบบมีส่วนร่วมและเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม และ 4) Human happiness คนในชุมชนได้รับการพัฒนา โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อให้คนในชุมชน ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; พลัง “บวร”; ชุมชนเมือง; กระบวนการพัฒนา; พุทธสันติวิธี

*Received June 9, 2023; Revised October 16, 2023; Accepted October 21, 2023

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the context, problems, and needs of community; 2) to explore the Buddhadhamma conducive to the development processes; and 3) to develop and present the development processes for a livable community by Buddhist peaceful means. This study employed action research method under the 9-step research framework. The research tools were in-depth interview and participatory observation. Key informants consisted of 20 persons and divided into 6 groups, namely: 1) representatives of monks who performed three-month annual retreat at Wat Mai (Yai Paen); 2) representatives of residents within the area; 3) representatives of government agencies within the area; 4) key informants on Buddhism; 5) key informants on development processes; and 6) key informants on community. The obtained data were analyzed and presented by descriptive method.

According to the findings of the study, people in Wat Mai Yai Paen community have a variety of lifestyles but have the problems of knowing their rights but not their own responsibilities. As a result, there are environmental problems, problems with parking that block the road, a lack of participation in community development, a lack of understanding for creating community development plans, and problems with the public address system within the community. All of these problems have an impact on the development processes; 2) The Buddhadhamma favorable to the development processes of Wat Mai Yai Paen community will result in the success of the community development processes, including kindness, pleasant speech, helping community, equal and even conduct; and 3) The processes for developing a livable community by Buddhist peaceful means aims at four aspects, namely (1) Processes, which consists of awakening, adapting, moving, switching, repeating, and improving, (2) Unity and harmony of people in the community, (3) Strength, which is a result of collaborative and holistic development, and (4) Human Happiness, which is the goal of community development is for people to cohabit happily and peacefully.

Keywords: Participation; ‘Bowon’ Power; Urban Community; Development Processes; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

จากการพัฒนาประเทศตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา ส่งผลให้ประเทศไทยมีระดับการพัฒนาที่สูงขึ้นตามลำดับ เศรษฐกิจไทยมีขนาดใหญ่ โครงสร้างพื้นฐานมีการพัฒนาครอบคลุมมากขึ้น การบริการทางสังคมมีความครอบคลุมทั่วถึง ทำให้รายได้ประชาชนสูงขึ้น ปัญหาความยากจนลดลง คุณภาพชีวิตประชาชนดีขึ้น (The National Economic and Social Development Plan, 2017) ขณะที่การเคลื่อนตัวของประชากรจากสังคมชนบทสู่สังคมเมือง ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของสังคมเมือง ในขณะที่เดียวกันก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะการขยายตัวของเมืองอย่างไร้ทิศทาง ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำทางสังคม รายได้การบริการขั้นพื้นฐานที่ไม่ทั่วถึง และการ

ขาดแคลนที่อยู่อาศัย จากการอพยพย้ายถิ่นของประชากรจำนวนมาก จากสังคมชนบทเข้าสู่สังคมเมือง (Planning Guideline for Livable and Sustainable Future City, 2022)

เมืองน่าอยู่ เป็นเมืองที่คนในสังคมต้องการเห็น ต้องการสัมผัส เป็นเมืองที่หลากหลาย คนกล่าวถึงจากแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี เห็นได้ว่าเป้าหมายของการพัฒนา เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ภายใต้ต้นนโยบายเมืองที่น่าอยู่ ซึ่งองค์การอนามัยโลก มองว่าการดำเนินงานโครงการ "เมืองน่าอยู่" จะต้องได้รับการสนับสนุนด้านนโยบายและการเมือง จากนายกเทศมนตรี หรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่จะต้องสนับสนุน ซึ่งคุณลักษณะของเมืองน่าอยู่ คือมีสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี เป็นไปตามธรรมชาติ ชุมชนมีความยั่งยืนเข้มแข็ง เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ไม่เอาเปรียบกัน ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องที่มีผลกระทบต่อชีวิตสุขภาพ และได้รับการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของชีวิต ประชาชนมีสิทธิ มีโอกาสรับรู้ข่าวสาร มีสถานะทางเศรษฐกิจสังคมที่หลากหลาย มีการส่งเสริมเชื่อมโยงของวัฒนธรรม และการดำรงชีวิตของผู้อยู่ในชุมชนกลุ่มต่างๆ มีบริการทางสาธารณสุขและการรักษาพยาบาลที่ทั่วถึง (Rakborisuddhisri, 2011) ในขณะที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดคุณลักษณะสำคัญของเมืองน่าอยู่ครอบคลุมปัจจัยแวดล้อม 5 ด้าน คือ 1. ด้านสังคม ภายในเมืองน่าอยู่ประชาชนควรได้รับการศึกษา มีบริการสาธารณสุขและบริการสาธารณะอื่นๆที่พอเพียงและสะดวก มีความปลอดภัยในการดำรงชีวิตและรักษาทรัพย์สิน มีภาคีการพัฒนาทุกระดับ มีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาเมือง สิทธิของประชาชนและคามยุติธรรมได้รับการคุ้มครอง 2. ด้านเศรษฐกิจ ภายในเมืองน่าอยู่ควรมีบรรยากาศที่ดีสำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ค่าครองชีพไม่สูง ประชาชนมีงานทำ 3. ด้านกายภาพ ภายในเมืองน่าอยู่ควรเป็นเมืองที่มีระเบียบด้วยการวางผังเมืองที่ดี มีข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างชัดเจน มีการวางแผนและจัดบริการโครงสร้างพื้นฐาน ได้ทันต่อความต้องการของประชาชน มีระบบการคมนาคมขนส่งที่สะดวก ปลอดภัยและไม่สิ้นเปลือง มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ สวนสาธารณะ พื้นที่สีเขียว และที่ว่างโล่งอย่างพอเพียง มีระบบบำบัดน้ำเสีย กำจัดขยะอย่างสม่ำเสมอ 4. ด้านสิ่งแวดล้อม เมืองน่าอยู่ ควรมีลักษณะที่สามารถควบคุมมลภาวะทางน้ำ อากาศ ดิน และความดังของเสียง มีที่อยู่อาศัยที่ได้มาตรฐานพอเพียงและค่าใช้จ่ายไม่แพง 5. ด้านการบริหารและการจัดการ เมืองที่น่าอยู่ควรจะมี ความโปร่งใสและยุติธรรม (Piromruen, 2007)

กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองหลวงที่เป็นศูนย์กลาง ที่มีความซับซ้อนสูงมาก เป็นเมืองสำคัญต่ออัตลักษณ์ของประเทศ และเป็นเมืองที่มีความหลากหลายของภูมิสังคมสูงมาก จึงทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองยุทธศาสตร์ การกำหนดทิศทางการพัฒนากรุงเทพมหานคร ในระยะยาว ถึง 20 ปี เป็นการพัฒนาที่มุ่งเป้าหมายในการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน ในด้านความปลอดภัย ด้านสิ่งแวดล้อมเป็นเมืองสีเขียวสวยงาม เป็นเมืองกระชับ มีการจราจรที่สะดวกสบาย เป็นเมืองสำหรับทุกคน เป็นเมืองเศรษฐกิจและการเรียนรู้ เป็นเมืองแห่งการพัฒนาประชาธิปไตย และเป็นเมืองที่มีการบริหารเมืองอย่างมืออาชีพ การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา มุ่งเน้นเศรษฐกิจเป็นตัวนำ ทำให้กรุงเทพมหานครกลายเป็นศูนย์กลางของประเทศ (20-Year Development Plan for Bangkok, 2018) จากนโยบายการพัฒนาในระดับประเทศที่ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะกรุงเทพฯ แต่มีการขยายการพัฒนาด้านต่างๆ ไปในเขตจังหวัดปริมณฑล ผลของการพัฒนาทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานจากต่างจังหวัด เข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อมาทำงานและตั้งหลักแหล่งพักอาศัยในพื้นที่ ที่พอจะปลูกสร้างที่พักได้ ทำให้กรุงเทพมหานคร มีความแออัดของที่อยู่อาศัย เกิดปัญหาด้านสาธารณสุขโรคและสาธารณสุขการ ปัญหาด้านการจราจร ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ที่เกิดเสียงสะท้อนเรียกร้องให้ผู้บริหารแก้ไข เช่น ปัญหาถนนและทางเท้าชำรุด ปัญหาน้ำท่วมขัง ปัญหาความปลอดภัยบนทางม้าลาย ปัญหาฝุ่นหรือมลพิษ ปัญหาพื้นที่สีเขียวน้อย ปัญหาเรื่องไฟแสงสว่าง เป็นต้น (Manager Daily, 2023) ปัญหาต่างๆเหล่านี้ ชุมชนในกรุงเทพมหานครต่างประสบปัญหา จากการลงพื้นที่

ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคม 2565-ธันวาคม 2565 โดยการสังเกต สัมภาษณ์ พบว่าเป็นชุมชนเมืองชุมชนหนึ่งที่มีปัญหาเรื่อง 1. สิ่งแวดล้อมในชุมชน 2. ปัญหาการทิ้งขยะไม่ลงถังขยะ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขอนามัยของคนในชุมชน 3. ปัญหาการถือเอาประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง 4. ปัญหาการจอดรถ 5. ปัญหาการตั้งวางสิ่งของในพื้นที่สาธารณะ กีดขวางการจราจร ปัญหาต่างๆเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน หากปล่อยทิ้งไว้จะเกิดปัญหาความขัดแย้งของคนในชุมชนตามมา อันจะส่งผลให้ชุมชนไม่น่าอยู่ จากสภาพปัญหาของชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่ โดยพุทธสันติวิธี ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน วิธีการดำเนินชีวิต และวัฒนธรรม ของคนในชุมชน ให้อยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสันติสุข มีความเอื้อเพื่อเอื้อแก่กัน มีข้อขัดแย้งกันอย่างน้อยที่สุด ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ชุมชนเมือง หมายถึง ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ให้น่าอยู่ หมายถึง คนในชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ได้รับการพัฒนาสอดคล้องกับเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้านประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ พุทธสันติวิธี หมายถึง หลักพุทธธรรม หลักคำสอน ข้อปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องมือ ในการดำเนินชีวิตที่ก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขและมีความสุข โดยมีหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องมือในกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการ ของชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร และแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาชุมชนเมือง ให้น่าอยู่ ตามแนววิทยาการสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม ที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ให้น่าอยู่
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ให้น่าอยู่ โดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยแบบลงสู่ปฏิบัติจริง (Action Research) โดยทำการวิจัยในพื้นที่ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของพลัง “บวร”(บ้าน วัด ราชการ) จะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนาชุมชนเมือง โดยการใช้เครื่องมือต่างๆและการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม รวมถึงศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาหลักพุทธธรรม จากพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นอกจากนี้ยังเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ จากการจัดกิจกรรม และร่วมกิจกรรม รวมถึงบริบทอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้ศึกษาและรวบรวมทั้งหมดมาบูรณาการร่วมกัน เพื่อนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ศึกษา โดยลงพื้นที่ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ในการศึกษาวิจัย ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ได้ระบุไว้ในขอบเขตงานวิจัย ลงพื้นที่เพื่อสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม พูดคุยอย่างเป็นทางการ อย่างไม่เป็นทางการ ผ่านกิจกรรมการต่างๆ สนทนากลุ่มย่อย สอบถามสภาพปัญหา การสังเกต เพื่อศึกษาบริบท สภาพทั่วไป ความเป็นมาของชุมชน สภาพปัญหา อุปสรรคของการพัฒนาชุมชน ความต้องการ ความจำเป็นในการพัฒนาชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้น่าอยู่ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของ พลัง “บวร”

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยได้เลือกบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) โดยการเลือกแบบเจาะจง(Purposeful Selection) และได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 20 รูป/คน โดยแยกออกเป็น 6 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. กลุ่มผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษา ที่วัดใหม่ (ยายแป้น) จำนวน 2 รูป 2. กลุ่มผู้แทนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ จำนวน 5 คน 3. กลุ่มผู้แทนหน่วยงานของรัฐในพื้นที่ จำนวน 3 คน 4. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านกระบวนการพัฒนา จำนวน 6 คน และ 6.กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านชุมชน จำนวน 2 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัยได้แก่ 1. แบบสัมภาษณ์ ผ่านการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จของกระบวนการพัฒนา 2. แบบสังเกตผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และผ่านการวางแผน และดำเนินการตามแผน ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริง (Action Research) ในพื้นที่ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกระบวนการมีส่วนร่วม โดยจัดกิจกรรม 1. ทำน้ำยาล้างจาน 2. การคัดแยกขยะในครัวเรือน 3. ฝึกอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน 4. ตรวจสอบสุขภาพคนในชุมชน ซึ่งแบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต ได้ดำเนินการกับ 1. กลุ่มคณะกรรมการชุมชน 2. กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน มีการจัดเก็บข้อมูลผ่านเครื่องบันทึกเสียง ภาพถ่าย ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และนำข้อมูลที่ได้รับแบบสัมภาษณ์และแบบสังเกต นำมาวิเคราะห์เพื่อออกแบบกระบวนการพัฒนาชุมชนเมือง ให้น่าอยู่

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. การวางแผน (Plan) โดยร่วมกับประธานกรรมการชุมชน และคณะกรรมการชุมชน ผู้แทนวัดใหม่ (ยายแป้น) ผู้แทนหน่วยราชการ ปรึกษาถึงกระบวนการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) เป็นชุมชนเมืองที่น่าอยู่ มีเป้าหมายพัฒนาให้ครอบคลุมด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ ภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน วัด หน่วยราชการ (“บวร”) ในพื้นที่ 2. การปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นช่วงเวลาที่ดำเนินการตั้งแต่เดือน กรกฎาคม 2565-เดือนมีนาคม 2566 3.การตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (Check) เป็นการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติตามแผน 4. การปรับปรุงแก้ไข (Action) เป็นขั้นตอนของการประเมินผล สรุปผลการดำเนินกิจกรรมในช่วง 9 เดือนที่ผ่านมา โดยทำการสัมภาษณ์ประธานกรรมการชุมชน เลขาธิการชุมชนและผู้แทนชุมชน และนำมารวบรวมและสรุปผลเป็นข้อมูลตามกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่โดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต คำแนะนำจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญและจากการดำเนินการตามกระบวนการพัฒนา โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล คัดแยกข้อมูลที่สอดคล้อง ลดทอนข้อมูลที่ซ้ำซ้อน และจัดทำข้อมูลสรุป เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่โดยพุทธสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประธานกรรมการ และคณะกรรมการชุมชน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์และประเมินผลของกระบวนการพัฒนาชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้น่าอยู่โดยพุทธสันติวิธี และร่วมกันสรุป เป็นการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปเผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่โดยพุทธสันติวิธี ผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย บริบท สภาพปัญหา ความต้องการ ของชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่าชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) เป็นชุมชนที่เดิมคนในชุมชนมีอาชีพรับจ้างใช้แรงงาน เมื่อมีการระบาดของ COVID -19 ส่งผลให้คนในชุมชนบางส่วน ที่เป็นผู้ใช้แรงงานประสบปัญหาถูกเลิกจ้าง ว่างาน ทำให้คนที่เคยมีรายได้ ประสบปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงิน ส่งผลให้เกิดการกั๊กเงินจากนอกระบบ ทำให้คนในชุมชนบางส่วนเป็นหนี้นอกระบบ ส่งผลต่อสุขภาพจิตเกิดปัญหาความเครียดตามมา ด้วยความเป็นชุมชนเมืองที่มีความหลากหลายในการดำเนินชีวิต ประกอบกับสังคมในชุมชนเมืองมีความเป็น **ปัจเจกชน** ทำให้เกิดปัญหาที่แต่ละคนรู้จักสิทธิแต่ไม่รู้หน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้ชุมชนเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ปัญหาขาดการเรียนรู้การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ปัญหาการสื่อสารผ่านระบบเสียงตามสาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนา เมื่อได้สอบถามความต้องการที่จะพัฒนาชุมชน คนในชุมชนอยากเห็นชุมชนที่สะอาด คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ชุมชนมีสถานที่ออกกำลังกายสำหรับเด็กในชุมชน ชุมชนมีความร่มรื่น ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ถึงบริบท สภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน รวมถึงบทบาทของประธานกรรมการชุมชน หรือผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนสำคัญที่จะชักชวนคนในชุมชน ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อดำเนินกิจกรรมในกระบวนการพัฒนา ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดการมีส่วนร่วม เข้ามาดำเนินการในกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่ โดยเริ่มจาก 1. การวางแผน (Plan) โดยร่วมประชุมกับคณะกรรมการชุมชน ผู้แทนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้แทนหน่วยราชการในพื้นที่ ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดใหม่ (ยายแป้น) ในลักษณะพลัง “บวร” เพื่อกำหนดแนวทางที่จะดำเนินการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่ โดยเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม (Holistic Development Process) 2. การปฏิบัติตามแผน (Do) ด้วยการพัฒนา 1. ด้านกายภาพ เป็นการพัฒนาคนในชุมชน ให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อปลูกให้คนในชุมชน ได้เรียนรู้การมีส่วนร่วม ด้วย กิจกรรมทำน้ายาล้างจาน ฉีดพ่นยาเพื่อจำกัดลูกน้ำยุงลาย กิจกรรมวันเด็ก การคัดแยกขยะในครัวเรือน ฝึกอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ตรวจสอบสุขภาพคนในชุมชน และกิจกรรมการพัฒนาพื้นที่วัดใหม่ (ยายแป้น) ให้มีความร่มรื่นเป็นสัปปายะ เอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรมต่างๆของคนในชุมชน 2. ด้านพฤติกรรม เป็นการพัฒนาให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยได้ร่วมกับ วัด ผู้แทนหน่วยราชการ เชิญชวนคนในชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมทำบุญทุกวันพระ ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ทำบุญสังฆทานสติ ทุกวันพระต้นเดือน ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา บรรพชาสามเณร จัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนที่วัดใหม่ (ยายแป้น) เพื่อเป็นศูนย์กลางในการไกล่เกลี่ยของชุมชน 3. ด้านจิตภาพ เป็นการพัฒนาให้คนในชุมชน มีคุณภาพจิตที่ดี มีสมรรถภาพจิต ที่เข้มแข็งมั่นคง และมีสุขภาพจิตที่ดี ผ่านการเข้าร่วมฝึกสติ ภาวนา ในช่วงวันพระ วันมาฆบูชา และมีการสวดมนต์ทำวัตรทุกวัน ตอนค่ำในโบสถ์ และ 4. ด้านปัญญาภาพ ที่เป็นการพัฒนาให้คนในชุมชน ได้เข้าใจ รับรู้สิ่งที่จริง รู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง ผ่านการให้ความรู้อบรมการฝึกเจริญสติในชีวิตประจำวัน ผ่านการโค้ชที่มีสติ อบรมความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยภาคประชาชน ที่ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม อบรม

กระบวนการพัฒนาผู้ไกล่เกลี่ยจิตอาสา เพื่อจัดการความขัดแย้งของครอบครัวในชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น)
 3. ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (Check) หลังจากที่ได้ผู้วิจัยได้ดำเนินการปฏิบัติตามแผนแล้ว ผู้วิจัยได้ติดตามความคืบหน้า ปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติตามแผน โดยสอบถามและประเมินผลจากคณะกรรมการชุมชนผู้แทนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้แทนส่วนราชการ และผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดใหม่ (ยายแป้น) เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังกระบวนการพัฒนา 4. การปรับปรุงแก้ไข (Action) ในการดำเนินการตามกระบวนการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

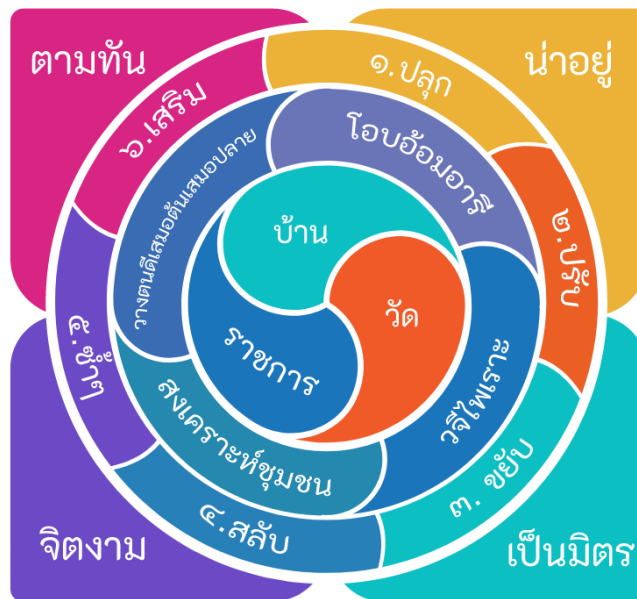
วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรม ที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้น่าอยู่ คือหลักการสงเคราะห์ ด้วยเหตุแห่งความสำเร็จของกระบวนการพัฒนาชุมชนคนในชุมชนต้องมีจิตอาสา คือ ผู้ที่ทำงานด้านกระบวนการพัฒนาจะต้องมีความเบิกบานในการรับใช้เพื่อนในชุมชน เพื่อร่วมกันทำให้คนในชุมชนมีความสุข ด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 คือ คือ 1. มีความเอื้ออารี คือ มีการแบ่งปัน มีความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีความโอบอ้อมอารี มีการอุดหนุนช่วยเหลือ ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์แก่คนในชุมชน ทุกคนยอมเสียสละ ทรัพย์สินเงินทองบางส่วนเพื่อมีส่วนร่วมในการพัฒนา 2. มีวิจิไพเราะ คือ การสื่อสาร การพูดจาต่อผู้ที่ติดต่อประสานงานด้วยจิตที่เป็นมิตร มีการสื่อสารด้วยใจ ไม่พูดจาในลักษณะที่ทำร้ายกัน 3. สงเคราะห์ชุมชน คือ ประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ ร่วมแรงร่วมใจในขั้นตอนต่างๆ ที่ขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน เป็นการทำประโยชน์สาธารณะ ทำเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม 4. วางตนดี เสมอต้นเสมอปลาย คือ รู้จักปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนบ้านในชุมชน สามารถร่วมทุกข์ร่วมสุข ด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งหลักพุทธธรรมดังกล่าวทำให้คนในชุมชนมีน้ำใจไมตรีต่อกัน เป็นสังคมที่อยู่ด้วยกันด้วยความสุข ความสามัคคี

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ให้น่าอยู่ โดยพุทธสันติวิธี จะต้องพัฒนาให้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วยการพัฒนา 1. ด้านกายภาพ 2. ด้านพฤติกรรมภาพ 3. ด้านจิตภาพ 4. ด้านปัญญาภาพ โดยดำเนินการพัฒนาตามกระบวนการ พุช โมเดล “PUSH Model” ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญได้แก่ ด้านขั้นตอน (Process: P) มี 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. ปลุก เพื่อระดมความคิดของคนในชุมชน พูดคุยกัน เพื่อสร้างฉันทามติในการพัฒนาร่วมกัน ด้วยการปลุกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ปลุกให้รู้จักการแบ่งปัน ปลุกให้รู้จักการช่วยเหลือชุมชนร่วมกัน 2. ปรับ แนวคิดของคนในชุมชน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ กำหนดทิศทางการขับเคลื่อน เพื่อสร้างพลังแรงบันดาลใจ ให้เกิดพลังแห่งศรัทธาเป็นฐานในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน 3. ชัยบับขับเคลื่อน เพื่อการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน อันจะเกิดประโยชน์กับสังคมชุมชนที่อยู่อาศัย 4. สลับเพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชน มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชน ให้กับทุกคน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี สลับหน้าที่ สลับกิจกรรม 5. การทำซ้ำๆและยอมรับความผิดพลาด เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 6. เสริม สร้างอาชีพเสริมรายได้ เพื่อตอบโจทยความหิวของคนในชุมชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนสังคมได้ ด้านความพร้อมเพียงกัน (Unity: U) ความสามัคคีของคนในชุมชน อันเกิดจากหลักคำสอน ข้อปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นเครื่องมือ ในการดำเนินชีวิตอันก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขและมีความสุข โดยมีหลักธรรมอันประกอบด้วย มีความเอื้ออารี พูดจาด้วยวิจิไพเราะ ร่วมกันสงเคราะห์ชุมชน และทำดีเสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งหลักธรรมดังกล่าว เป็นหลักพุทธธรรม ที่ทำให้คนในชุมชนมีน้ำใจไมตรีต่อกัน เป็นสังคมที่อยู่ด้วยกันด้วยความเข้มแข็ง ด้านพลังร่วม (Strength: S) ความน่าอยู่ของชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) จะต้องเกิดจากพัฒนาแบบมีส่วนร่วมและเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการ ภายใต้การมีส่วนร่วมของพลังร่วมเครือข่าย “บ้าน วัด ราชการ” เป็นสำคัญ เพื่อให้กระบวนการพัฒนาเกิดความต่อเนื่อง และด้านคนในชุมชนได้รับการพัฒนา (Human happiness: H) โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อให้คนในชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) ดำเนินชีวิต

อย่างมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา ในด้าน กายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการพัฒนาชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้น่าอยู่ โดยพุทธสันติวิธี ตามองค์ประกอบของพุทฺชโมเดล “PUSH Model” ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ที่ตอบโจทย์เป้าหมายของการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ ซึ่งองค์ความรู้ใหม่ มี 4 ด้าน คือ ชุมชนน่าอยู่ คนในชุมชนเป็นมิตร มีจิตงาม ตามทันต่อการเปลี่ยนแปลง

Picture 1: The New Body of Knowledge

1. ด้านกายภาพ พบว่าชุมชนน่าอยู่ มีความสะอาด ร่มรื่น คนในชุมชน ร่วมรักษาสีเขียวแวดล้อมชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ในชุมชนให้เอื้อต่อการใช้ชีวิต จนเกิดการเปลี่ยนแปลง ของพื้นที่อยู่อาศัย
2. ด้านพฤติกรรม พบว่าคนในชุมชนเป็นมิตร การอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสงบสุข อยู่กันด้วยการใช้วาจาที่เหมาะสม การไม่เบียดเบียนผู้อื่น อยู่กันด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมในชุมชน มีการแสดงความคิดเห็น ด้วยความสุภาพ ไม่ก้าวร้าว ไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา
3. ด้านจิตภาพ พบว่า คนในชุมชนมีจิตงาม มีความเบิกบาน มีความสงบสุข มีสติ มีสมาธิ มีสุขภาพจิตดี เกิดการเปลี่ยนแปลง สัมผัสได้จากรอยยิ้ม น้ำใจที่โอบอ้อมอารี
4. ด้านปัญญาภาพ พบว่าคนในชุมชนตามทัน ต่อความเปลี่ยนแปลง มีการรับฟังปัญหาของคนในสังคมและชุมชน การใช้ชีวิตด้วยสติ มีองค์ความรู้ มีปัญญาในการแก้ไขปัญหา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าชุมชนต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย จะเป็นชุมชนในสังคมชนบท หรือชุมชนในสังคมเมือง ต่างมีบริบท ความเป็นมา สภาพปัญหา ความต้องการที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองแต่ละแห่ง จะต้องศึกษาบริบทของชุมชน ค้นหาความต้องการของชุมชน ก่อนดำเนินการ ซึ่งในกระบวนการพัฒนาอาจแตกต่างกันภายใต้บริบทของชุมชนนั้นๆ สอดคล้องกับ จักรสัน

น้อยไรรูมิ (Noiraiphum, 2008) พบว่าการพัฒนาชุมชนเมืองอย่างเป็นรูปธรรม มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทด้านต่างๆของไทย อันจะนำมาซึ่งชุมชนเมืองที่มีความยั่งยืนในรูปแบบของไทย ซึ่งกระบวนการพัฒนาชุมชนนอกจากต้องคำนึงถึงบริบท ของชุมชนที่จะดำเนินการพัฒนาแล้ว แนวคิดการมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดพื้นฐานที่ทุกคนได้กล่าวถึงในการพัฒนา แต่การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีหลายปัจจัยประกอบกัน คือการมีส่วนร่วมด้วยพลัง บ้าน วัด ราชการ (“บวร”) จะส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนามากขึ้น ซึ่งในการพัฒนาชุมชนให้น่าอยู่ เป็นเรื่องของประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน จิตสำนึก จิตอาสาเป็นคำพูดที่หลายคนกล่าวถึงการมองถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน จะทำให้ชุมชนน่าอยู่ สังคมไทยที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ให้การยอมรับและนับถือผู้นำ เริ่มตั้งแต่ผู้นำชุมชน ผู้นำหมู่บ้าน จนถึงผู้นำประเทศ ผู้นำหมายถึงประธานกรรมการชุมชนจะต้องมีภาวะผู้นำ ที่เข้มแข็ง เสียสละเพื่อส่วนรวม ในขณะที่ผู้ตามหรือคนในชุมชนจะต้องให้ความร่วมมือในการพัฒนาในฐานะพลเมือง ที่จะต้องรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง มีสำนึกพลเมืองสำหรับปัญหาของการพัฒนาที่ส่งผลให้การพัฒนาไม่ประสบความสำเร็จ คือปัญหาเศรษฐกิจในครัวเรือน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าหลักพุทธธรรม ที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนาชุมชน คือหลักการสงเคราะห์ในการอยู่ร่วมกัน อันประกอบด้วยความเอื้ออารี การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ การเสียสละ การแบ่งปัน ซึ่งสอดคล้องกับ ชนาภา ศรีวิสรณ์ (Sriwisorn, 2020) พบว่ากระบวนการสร้างสันติสุขเป็นกระบวนการภายใต้การแบ่งปัน การให้กำลังใจ ความหวังดี การให้ความช่วยเหลือ การไม่เบียดเบียน การยึดมั่นในข้อตกลง ซึ่งจะนำไปสู่ความสัมพันธที่ดี ภายใต้การรับฟัง การเปิดใจ การเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนที่มีความหลากหลาย คนที่ทำงานต้องมีจิตใจที่มุ่งคอยช่วยเหลือ มีเจตนาที่ดีต่อเพื่อนที่อยู่ในชุมชน พูดด้วยความมีน้ำใจไมตรี คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน ก่อให้เกิดความสามัคคี สอดคล้องกับ สัมพันธ์ คงพูนทรัพย์ (Kongpoonsap, 2017) ที่ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับจิตอาสาในพระพุทธศาสนา ซึ่งจิตอาสา คือจิตที่บริการเกี่ยวกับความคิดและการปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการปฏิบัติที่มุ่งความสุขของผู้อื่น อันประกอบด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 คือการแบ่งปัน การใช้คำพูดที่อ่อนหวานก่อให้เกิดไมตรี การชวนช่วยช่วยเหลือ ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น การวางตนเสมอต้นเสมอปลายให้เหมาะกับเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม ในขณะที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจากการระบาดของโรค COVID 19 ทำให้คนในชุมชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก ทุกคนต่างมุ่งหารายได้เพื่อความอยู่รอดของชีวิต ทำให้ขาดความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ต่อกัน มุ่งเรียกร้องหาแต่สิทธิ ทำให้ทะเลาะต่อหน้าที่ ขาดความเสียสละ ก่อให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน การนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาบูรณาการกับกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองจะทำให้เกิดการสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชน สอดคล้องกับพระโสภณโสภโณ (ทองสม) พระครูโฆสิตวิธานุกุล และพระครูวิจิตรศีลาจาร (Phra Sophon Sopano (Tongsom), Phrakru Kositwattananukul, and Phrakru Wichitsilajarn, 2020) ที่ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน สามารถใช้หลักทานในการแก้ปัญหาในการขาดความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ใช้หลัก ปิยวาจา ในการแก้ปัญหาขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน ใช้หลักอรรถกริยา ในการแก้ปัญหาขาดความเสียสละและ ใช้หลักสมานัตตา ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งการนำหลักพุทธธรรม มาปรับใช้กับกระบวนการพัฒนาชุมชนเมือง จะส่งผลให้ชุมชนเมืองเกิดความน่าอยู่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้น่าอยู่ โดยพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย 1.ด้านขั้นตอน (Process: P) มี 6 ขั้นตอน คือ 1. ปลุกคนในชุมชน เพื่อระดมความคิดของคนในชุมชน สร้างฉันทามติ เป้าหมายร่วมกัน ให้รู้จักการแบ่งปัน และช่วยเหลือชุมชนร่วมกัน 2.ปรับแนวคิดของคนในชุมชน เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ กำหนดทิศทางการขับเคลื่อน สื่อสารสร้างพลังแรงบันดาลใจ ให้เกิดพลังแห่งศรัทธาเป็นฐานในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน 3.ขยับขับเคลื่อน เพื่อให้คน

ในชุมชนได้มีส่วนร่วมกันดำเนินกิจกรรม บำเพ็ญประโยชน์กับสังคม ชุมชนที่อยู่อาศัย 4. สลับเพื่อเปิดโอกาสให้คนในชุมชน ได้เกิดความร่วมมือในการพัฒนา เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ปรับเปลี่ยนรูปแบบ ปรับเปลี่ยนผู้นำกิจกรรม ได้ตามความเหมาะสมตามจังหวะและโอกาส สลับสับเปลี่ยนหมุนเวียนกิจกรรมหรือโครงการเพื่อให้เกิดการพัฒนาและมีส่วนร่วมกันอยู่เป็นประจำ 5. การทำซ้ำๆ และยอมรับความผิดพลาด เพื่อให้การพัฒนาให้เกิดความต่อเนื่อง จะสร้างพลังในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อันจะนำพาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองได้อย่างยั่งยืน จนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิต ผลที่ได้รับจะทำให้เกิดความยั่งยืน 6. เสริม เพื่อสร้างอาชีพ เสริมรายได้ เพื่อตอบโจทยความหิวของคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ สอดคล้องกับ พิรตร แก้วสาย และ ขวัญ พงษ์หาญยุทธ (Kaewlai, and Ponghanyut, 2021) ได้กล่าวถึงหลักสำคัญในการใช้กระบวนการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จะต้องคำนึงถึงประชาชนเป็นหลักในทุกขั้นตอนของกระบวนการ เพื่อสร้างเป้าหมายร่วมกันในการทำงาน ทำความเข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริง สื่อสารสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน สร้างการมีส่วนร่วมและร่วมรังสรรค์กับคนที่มีภูมิหลังและความและความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกันจะทำให้ได้รับความคิดเห็นที่หลากหลาย ด้วยการทำความเข้าใจและยอมรับความผิดพลาด และสอดคล้องกับ วริศรา แหลมทอง และคณะ (Laemthong at al. 2019) ได้กล่าวถึง การพัฒนาชีวิตที่พอเพียงของชุมชนต้องอาศัยการพัฒนาปัจจัยทุกด้านที่สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ 2. ด้านความพร้อมเพียงกัน (Unity: U) ความสามัคคีของคนในชุมชน จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง โดยมีหลักธรรม อันประกอบด้วย ความโอบอ้อมอารี การพูดจาด้วยวิจิไพเราะ ร่วมสงเคราะห์ชุมชน และวางตนดีเสมอต้นเสมอปลาย เป็นแนวทางปฏิบัติสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (P.A. Payutto, 2018) ได้กล่าวถึงหลักพุทธธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ประกอบด้วย 1. การให้อื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของตลอดถึงให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอน 2. มีวาจาเป็นที่รัก กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยอมตาม 3. ประพฤติประโยชน์ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ 4. ทำตนเสมอด้วยปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม 3. ด้านพลังร่วม (Strength: S) ความนำอยู่ของชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) จะต้องเกิดจากพัฒนาแบบบูรณาการภายใต้มีส่วนร่วมของพลังร่วมเครือข่าย “บ้าน วัด ราชการ” เป็นสำคัญ เพื่อให้กระบวนการพัฒนาเกิดความต่อเนื่อง สอดคล้องกับปรียาภา เมืองนก (Muangnok, 2014) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารจัดการชุมชนเมืองที่นำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง จะสำเร็จได้โดยการเสริมสร้างชุมชนให้ชุมชน เกิดกระบวนการเรียนรู้ เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วม และเกิดกระบวนการกลุ่ม และกระตุ้นให้คนในชุมชนรักชุมชน 4. ด้านคนในชุมชนได้รับการพัฒนา (Human happiness: H) โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อให้คนในชุมชน ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ สอดคล้องกับ นิเวศน์ พูนสุขเจริญ (Poonsukcharoen, 2018) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาเมืองยั่งยืน ในมิติพระพุทธศาสนา จะต้องสร้างเสริมความรู้และสติปัญญาให้แก่ผู้คนในเมือง มุ่งเน้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมือง การประสานงานกับสายงานที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ และที่สำคัญจะต้องเป็นการพัฒนาที่เป็นบูรณาการอย่างแท้จริง ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ กายภาพ และการใช้กลไกในยุทธวิธีต่างๆ เพื่อสร้างเสริมความเข้าใจให้แก่ผู้คนในสังคม

สรุป

ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) เป็นชุมชนที่คนในชุมชน มีความหลากหลายในการดำเนินชีวิต และมีความเป็นปัจเจกชนสังคมชุมชน ทำให้เกิดปัญหาที่แต่ละคนรู้จักสิทธิแต่ไม่รู้หน้าที่ของตนเอง ส่งผลให้ชุมชนเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ปัญหาขาดการเรียนรู้การจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ปัญหาการสื่อสารผ่านระบบเสียงตามสาย ผู้วิจัยจึงได้เริ่มดำเนินกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่ มีเป้าหมายของการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนในทางพระพุทธศาสนา ที่ครอบคลุมการพัฒนา 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจและด้านปัญญาภาพ โดยเริ่มจาก 1. การวางแผน (Plan) โดยร่วมกับคณะกรรมการชุมชน ผู้แทนวัดใหม่ (ยายแป้น) ผู้แทนหน่วยราชการ ปรีक्षाถึงกระบวนการพัฒนาเพื่อให้ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) เป็นชุมชนเมืองที่น่าอยู่ ด้วยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนวัดใหม่ หน่วยราชการ (“บวร”) 2. การปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นช่วงเวลาที่ดำเนินการตั้งแต่เดือน กรกฎาคม 2565-เดือนมีนาคม 2566 ผ่านกิจกรรมทำน้ายาล้างจาน ฉีดพ่นยาเพื่อจำกัดลูกน้ำยุงลาย กิจกรรมวันเด็ก การคัดแยกขยะในครัวเรือน ฝึกอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ตรวจสอบสุขภาพคนในชุมชน ทำบุญทุกวันพระ ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา ทำบุญสังฆทานสติ ทุกวันพระต้นเดือน บรรพชาสามเณร จัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน อบรมการฝึกเจริญสติในชีวิตประจำวัน ผ่านการโค้ชที่มีสติ อบรมความรู้เกี่ยวกับการใกล้เคียงภาคประชาชน อบรมกระบวนการพัฒนาผู้ใกล้เคียงจิตอาสา 3. ตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (Check) หลังจากที่ได้ดำเนินการปฏิบัติตามแผนแล้ว ผู้วิจัยได้ติดตามความคืบหน้า ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามแผน โดยสอบถามและประเมินผลจากคณะกรรมการชุมชน ผู้แทนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้แทนส่วนราชการ และผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดใหม่ (ยายแป้น) เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังกระบวนการพัฒนา 4. การปรับปรุงแก้ไข (Action) ในการดำเนินการตามกระบวนการทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน กระบวนการที่ดำเนินการได้ดำเนินการตามหลักพุทธธรรมอันประกอบด้วยความเอื้ออาทร มีการแบ่งปัน มีความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มีความโอบอ้อมอารี มีการอดทนช่วยเหลือ ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์แก่คนในชุมชน ผ่านการสื่อสาร การพูดจาต่อผู้ที่ติดต่อประสานงานด้วยจิตที่เป็นมิตร มีการสื่อสารด้วยใจ ไม่พูดจาในลักษณะที่ทำร้ายกัน ด้วยการประพฤติตนให้เป็นประโยชน์เสมอต้นเสมอปลาย ร่วมแรงร่วมใจในขั้นตอนต่างๆ ที่ขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน ผ่านกระบวนการกำหนดขั้นตอน ดำเนินการด้วยความพร้อมเพียงกัน อาศัยพลังร่วม คนในชุมชนได้รับการพัฒนา ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา ในด้านกายภาพ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตภาพ และด้านปัญญาภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การมีส่วนร่วมของพลัง บวร สำนักงานพระพุทธศาสนาสามารถนำหลักการและแนวทางดังกล่าว ไปใส่ในแผนยุทธศาสตร์ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งด้านสุขภาพกายและสุขภาพใจ นำสังคมสันติสุขมาสู่ชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า คนในชุมชนมีความเอื้ออาทร เจริญไพเราะ สงเคราะห์ชุมชน ทำดีเสมอต้นเสมอปลาย จะเป็นชุมชนที่น่าอยู่ ซึ่งชุมชนต่างๆจะสามารถนำหลักการของกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองให้น่าอยู่ ไปเป็นต้นแบบ เป็นแนวทางปฏิบัติจนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ความสุข ความน่าอยู่ของชุมชนเมือง เป็นเป้าหมายของหน่วยงานด้านการพัฒนา ซึ่งสำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร สามารถนำหลักการและแนวทางดังกล่าวไปใส่ในแผนยุทธศาสตร์ เพื่อให้กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองที่เติบโตอย่างเป็นระเบียบ เคารพสิทธิ ดำรงอัตลักษณ์ความหลากหลายในบริบทของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 กระบวนการพัฒนาชุมชนอื่นๆ (ตามระเบียบกรุงเทพมหานคร ว่าด้วยชุมชนและกรรมการชุมชน) ให้น่าอยู่

2.2 การเสริมสร้างรายได้ของชุมชนเมืองกับกระบวนการพัฒนาชุมชน

2.3 การสร้างเครือข่ายในกระบวนการพัฒนาชุมชนเมือง

References

- Kaewlai, K., & Ponghanyut, K. (2021). *The Development of Public Services to Promote Local Economy through Design Thinking*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Kongpoonsap, N. (2017). The Use of Buddhadhamma in Volunteering. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 2(1), 1-12.
- Laemthong, V. et al. (2019). *The Principles of Urban Sufficient Community Concept*. Bangkok: Dhurakij Pundit University.
- Manager Online. (2023). *The Top Ten Issues Bangkok Residents Want the New Governor to Solve the Most*. Retrieved April 27, 2023, from <https://mgronline.com/business/detail/9650000040118>
- Muangnok, P. (2014). *The Process of Urban-Community Management for Establishing the Strength of Community: A Study of Housing Estate Community in Suburban Area*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Noiraiphum, J. (2022). The Urban Sufficiency Concept: A Sustainable Urban Design in Thai Pattern. Retrieved August 30, 2022, from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/NAJUA-Arch/article/view/45093>
- Office of Strategy and Evaluation of Bangkok. (2018). *20-Year Development Plan for Bangkok (B.E. 2561 – 2580)*. (Revised ed.). Bangkok: Daoreuk Communications Col., Ltd.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *Planning Guideline for Livable and Sustainable Future City: LSFC Guideline*. Bangkok: V. J. Printing.
- Phra Brahmaganabhorn (P.A. Payutto). (2018). *Dictionary of Buddhism*. (34th ed.). Bangkok: Education for Peace Foundation.
- Phra Sophon Sopano (Tongsom), Phrakru Kositwattananukul, & Phrakru Wichitsilajarn. (2020). An Application of Four Bases of Social Solidarity into Strengthening Community of Wat Maithungkha, Rattabhumii District, Songkhla Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 7(3), 15-25.

- Piromruen, S. (2007). Sustainable and Livable Urban Design: Theory and Practice. *Journal of the Faculty of Architecture*, 22(2007), 113-142.
- Poonsukcharoen, N. (2018). *Guidelines for Sustainable City Development in Buddhist Dimensions: A Case Study of Chiang Mai City*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Rakborisuddhisri, K. (2011). *People's Opinions on the Sustainable Development of Livable City, Saen Suk Municipality, Mueang District, Chonburi Province*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Sriwisorn, S. (2022). *The Process of Building Peaceful Relations by the Principles of Peaceful Means in the Integrated Perspective of Doi Chang Community, Chiangrai Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.